

ТЕМА 11. КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА МОРАЛЬНОСТІ

План:

1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти громадського порядку та моральності.
2. Хуліганство (ст. 296 КК України).
3. Наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого (ст. 297 КК України).
4. Одержання доступу до дитячої порнографії, її придбання, зберігання, ввезення, перевезення чи інше переміщення, виготовлення, збут і розповсюдження (ст. 301¹ КК України).

1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти громадського порядку та моральності

У розділі XII Особливої частини КК України встановлена відповідальність за кр. пр., що посягають на громадський порядок та моральність (ст.ст. 293-304 КК України). Суспільна небезпека цих кр. пр. полягає в тому, що вони заподіюють або становлять під загрозу заподіяння істотної шкоди громадському порядку і моральним основам життя суспільства.

Громадський порядок – сукупність суспільних відносин, що забезпечують нормальні умови життєдіяльності людини, діяльності підприємств, установ і організацій.

Суспільна мораль – система етичних норм, правил поведінки, що склалися у суспільстві на основі традиційних духовних і культурних цінностей, уявлень про добро, честь, гідність, громадський обов'язок, совість, справедливість (Закон України «Про медіа» від 13.12.2022 р. № № 2849-IX).

Крім зазначеного вище закону, суспільні відносини, що виникають у цій сфері регламентують Закони України «Про охорону культурної спадщини» від 08.06.2000 р. № 1805-III, «Про поховання та похоронну справу» від 10.07.2003 р. № 1102-IV, «Про охорону археологічної спадщини» від 18.03.2004 р. № 1626-IV).

Пленум Верховного Суду України також у своїх постановах роз'яснив спірні питання застосування кримінально-правових норм про відповідальність за кр. пр. проти громадського порядку та моральності. Зокрема, слід назвати ПП ВСУ «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх» від 16.04.2004 р. № 5, «Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність» від 27.02.2004 р. № 2, «Про судову практику у справах про хуліганство» від 22.02.2006 р. № 10.

Родовим об'єктом цих кр. пр. є суспільні відносини, що забезпечують громадський порядок та суспільну моральність.

Безпосереднім основним об'єктом виступають:

✓ громадський порядок в різних сферах життєдіяльності людей, суспільства;

✓ суспільна моральність у сфері:

➤ духовного і культурного життя суспільства;

➤ статевих відносин;

➤ морального і фізичного розвитку неповнолітніх.

Безпосереднім додатковим об'єктом виступають: громадська безпека; життя, здоров'я, честь і гідність особи; власність; авторитет державної влади тощо.

Предмет – притаманний не всім кр. пр., але в ряді випадків він безпосередньо вказаний в конкретній статті: майно, будівлі, споруди (ст.ст. 294, 295 КК України); могила, труп, урна з прахом покійного та предмети, що знаходяться в місці поховання або на трупі (ст. 297 КК України); пам'ятки історії або культури (ст. 298 КК України); тварини (ст. 299 КК України); предмети, що пропагують культ насильства і жорстокості (ст. 300 КК України); предмети порнографічного характеру (ст. 301 КК України).

Об'єктивна сторона усіх кр. пр. характеризується активною поведінкою суб'єкта кр. пр. Прояви такої поведінки можуть бути різноманітними, але в деяких статтях вони зазначаються законодавцем.

Наприклад: організація масових заворушень, що супроводжувалися насильством над особою, погромами, підпалами, знищенням майна, захопленням будівель або споруд, насильницьким виселенням громадян, опором представникам влади із застосуванням зброї або інших предметів, які використовувалися як зброя (ст. 294 КК України).

Знаряддя при вчиненні цих кр. пр. також можуть бути різноманітними, однак в окремих випадках вони безпосередньо зазначені в конкретних статтях.

Наприклад: зброя та інші предмети, які використовувалися як зброя (ст. 294 КК України); вогнепальна або холодна зброя та інші предмети спеціально пристосовані або заздалегідь заготовлені для нанесення тілесних ушкоджень (ст. 296 КК України).

За особливостями конструкції більшість цих кр. пр. з *формальним* складом (ст.ст. 295, 296, 299, 300, 301, 302, 303, 304 КК України), а такі кр. пр., що передбачені ст.ст. 298, ч. 2 ст. 303, 293, 294 КК України з *матеріальним* складом, а кр. пр., передбачене ст. 297 КК України в залежності від обставин його вчинення може бути як *формальним так і матеріальним*.

Суб'єкт кр. пр. проти громадського порядку та моральності, зазвичай, – це фізична осудна особа, яка досягла *16 річного віку* (загальний). За кр. пр., передбачений ст. 296 КК України кримінальна відповідальність встановлена з *14 років*, а за кр. пр., передбачене ст. 304 КК України «Втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність» – з *18 років*.

Пленум ВСУ «Про практику застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність» в п. 3 постанови від 27.02.2004 р. № 2 вказав: «кримінальну відповідальність за ст. 208 (304) несуть тільки особи, які на момент вчинення злочину досягли 18 річного віку, при здійсненні ними умисних дій, спрямованих на втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу зазначену в законі антигромадську діяльність»

Низка норм Розділу XII передбачає *спеціальний суб'єкт*: організатор і активний учасник (ст.ст. 293, 294 КК України); службова особа (ч. 3 ст. 298 КК України); особа, яка раніше була судима за це кр. пр. (ч. 3 ст. 296, ч. 2 ст. 302 КК України).

Суб'єктивна сторона кр. пр. в проти громадського порядку і моральності характеризується тільки умисною формою вини у вигляді прямого умислу. Кр. пр., передбачені ст. 298 КК України може вчинятись як з прямим так і непрямим умислом.

Мотиви і мета є різноманітними, але в ряді випадків вони є обов'язковими в силу того, що безпосередньо вказані в статті: ст. 296 КК України – явна неповага до суспільства; ст. 299 КК України – хуліганські чи корисливі; ст. 300, ст. 301 КК України – збут чи розповсюдження матеріалів, що пропагують культ насильства, жорстокості чи порнографічних предметів; ч. 2 ст. 302 КК України – нажива; ч. 1 ст. 303 КК України – отримання доходу; ч. 2 ст. 303 КК України – отримання прибутків.

Отже, **кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності** – це умисні суспільно небезпечні посягання на громадський порядок у різних сферах життєдіяльності людей і моральні основи життя суспільства, взяті під охорону законом про кримінальну відповідальність.

2. Хуліганство (ст. 296 КК України)

Безпосередній основний об'єкт – громадський порядок в частині забезпечення спокійних умов суспільно корисної діяльності, відпочинку і побуту людей.

Безпосередні додатковий об'єкт – здоров'я і гідність особи, власність.

Об'єктивна сторона полягає у діях, що грубо порушують громадський порядок і виражають явну неповагу до суспільства, що супроводжуються особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом.

Під **грубим порушенням громадського порядку** слід розуміти явну, очевидну для всіх шкоду упорядкованому функціонуванню суспільних відносин, коли стає неможливим або вкрай утрудненим нормальне виконання виробничих операцій, задоволення побутових, культурних та інших потреб, відпочинок людей, виховання дітей тощо (створення ненормальних умов для праці, відпочинку: шум, нецензурна лайка, тривале публічне співання непристойних пісень, спричинення шкоди здоров'ю, знищення майна, тощо).

Під **явною неповагою до суспільства** треба розуміти відкрито виражене, очевидне для самого винного та інших осіб протиставлення особистих низинних (низьких) або елементарних побутових чи власних фізіологічних потреб інтересам суспільства, основним правилам поведінки в суспільстві, моральності, благопристойності. Тобто це відкрите, з викликом, показне зневажливе ставлення до правил поведінки в громадських місцях, до оточення людей, принижуюча їх поведінка.

Форми хуліганських проявів можуть бути різноманітними: образа, приставання до громадян, нанесення ударів, побоїв, знищення чи пошкодження майна, публічне співання непристойних пісень, спричинення неспокою громадянам по телефону, зрив або пошкодження афіш, написання непристойних надписів на будинках, неправдиві повідомлення про пожежу, вчинене кр. пр., безпідставний виклик екстреної (швидкої) медичної допомоги, вчинення дебошу в громадському місці тощо. Вказані хуліганські прояви, при наявності в кожному конкретному випадку ознак особливої зухвалості або виняткового цинізму, належить кваліфікувати як просте хуліганство за ч. 1 ст. 296 КК України.

Явна неповага до суспільства, будучи формою прояву грубого порушення громадського порядку, знаходить своє втілення в **публічному характері** хуліганських дій. При цьому **публічність** слід розглядати не як ознаку, що характеризує обстановку в момент вчинення хуліганства, а як **властивість самого хуліганського діяння**, яка знаходить своє відображення в спричиненні шкоди суспільним відносинам. Сутність публічності хуліганських дій в їх суб'єктивній спрямованості на спричинення шкоди публічним інтересам. Тому **публічна присутність (присутність людей) або громадське (публічне) місце не є обов'язковими ознаками хуліганства**. Однак обстановка вчинення хуліганства, що характеризується наявністю або відсутністю людей, подіями, які відбуваються в місці вчинення кр. пр., та їх соціальною значимістю, повинні враховуватися при визначенні ступеню соціальної небезпеки конкретного хуліганського прояву. Критерієм оцінки при цьому може виступати сила стримуючих особу факторів, ігноруючи які, особа вчинює хуліганство.

Таким чином, відсутність в ст. 296 КК України яких-небудь обмежень відносно місця вчинення хуліганських дій означає, що вони **можуть бути вчинені в будь-якому місці**: на вулицях, в парках, на підприємствах, в установах, квартирах (квартирне хуліганство), садибах домів, місцях позбавлення волі, в полі, лісі тощо.

Порушення громадського порядку, поєднане з явною неповагою до суспільства вчинюється, як правило, публічно, тобто в присутності сторонніх осіб. Однак, ознака публічності може бути відсутньою при так званому телефонному хуліганстві, коли винні дзвонять як правило в ночі, супроводжує розмови нецензурною лайкою, образами. Не перестає бути хуліганством і безпричинне приставання до громадянина за відсутності сторонніх осіб.

За вказаними ознакам кримінально каране хуліганство належить відмежувати від інших кр. пр. та дрібного хуліганства, що тягне адміністративну

відповідальність за ст. 173 КУпАП, яке не пов'язане з грубим порушенням громадського порядку хоча, як правило, має другу ознаку – явна неповага до суспільства. Воно може виявлятися в нецензурній лайці, образливому чіплянні до громадян тощо.

Відповідно до ст. 173 КУпАП дрібне хуліганство, тобто нецензурна лайка в громадських місцях, чіпляння до громадян, образи громадян та інші подібні дії, що порушують громадський порядок і спокій громадян.

При вирішенні питання про визнання хуліганських дій винятково цинічними або особливо зухвалими необхідно виходити із оцінки конкретних обставин у їх сукупності, враховуючи їх характер, час, місце та умови вчинення цього кр. пр. (ППВС України «Про судову практику у справах про хуліганство» від 22.12.2006 р. № 10).

Хуліганством, яке супроводжувалось **винятковим цинізмом**, можуть бути визнані дії, поєднані з демонстративною зневагою до загальноприйнятих норм моралі, наприклад, проявом безсоромності чи грубої непристойності, знущанням над хворим, дитиною, особою похилого віку або такою, яка перебувала у безпорадному стані тощо.

До винятково цинічних судовою практика відносить і такі хуліганські дії, які спрямовані на приниження честі і гідності окремих громадян у зв'язку з їх національною приналежністю, приставання в громадських місцях до незнайомих жінок з пропозицією вступити з ними у статеві стосунки, наруга над звичаями і традиціями.

Наприклад, дії М. було кваліфіковано за ч. 2 ст. 206 КК України 1960 р. У нічний час він, перебуваючи у стані сп'яніння, з хуліганських спонукань, з криком та лайкою увірвався до жіночого гуртожитку, де почав стягувати одіяла з жінок, які спали, на двох з яких розірвав нижню білизну.

Замах на згвалтування, який закінчився добровільною відмовою від цього кр. пр., може бути кваліфіковано як хуліганство, що відзначається винятковим цинізмом, за умови, якщо дії винної особи грубо порушували громадський порядок і в них мав прояв явної неповаги суспільства. *Наприклад, напад на незнайому жінку в громадському місці у присутності підлітків, що супроводжувалося нецензурною лайкою.*

За ознакою **особливої зухвалості** хуліганством може бути визнано таке грубе порушення громадського порядку, яке супроводжувалось, наприклад, насильством із завданням потерпілій особі побоїв або заподіянням тілесних ушкоджень, знущанням над нею, знищенням чи пошкодженням майна, зривом масового заходу, тимчасовим припиненням нормальної діяльності установи, підприємства чи організації, руху громадського транспорту тощо, або таке, яке особа тривалий час уперто не припиняла

Спричинення при хуліганстві легких тілесних ушкоджень (ст. 125 КК України), побоїв (ч. 1 ст. 126 КК України), погроза вбивством (ч. 1 ст. 129 КК України) охоплюється ч. 1 ст. 296 КК України і додаткової кваліфікації за цими статтями не потребує.

Заподіяння середньої тяжкості тілесних ушкоджень, катування, умисне знищення чи пошкодження чужого майна, побої, що мають характер мордування не охоплюються ч. 1 ст. 296 КК України і потребує додаткової кваліфікації за відповідними ст.ст. 122, 127, ч. 1 ст. 194, ч. 2 ст. 126 КК України.

Щодо погрози вбивством, насильством чи знищенням майна судді, народного засідателя, присяжного, а також щодо їх близьких родичів у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя, якщо вона поєднана з грубим порушенням громадського порядку і явною неповагою до суспільства, належить кваліфікувати за сукупністю ст.ст. 377 і 296 КК України.

Так само повинна кваліфікуватись погроза вбивством, насильством чи знищенням майна відносно осіб зазначених в ст.ст. 345, 350 КК України (працівник правоохоронного органу близькі йому родичі; громадян, що виконує громадський обов'язок), якщо вона поєднана з грубим порушенням громадського порядку і явною неповагою до суспільства.

Публічна наруга над Державним Гербом України, Державним Прапором України або Державним Гімном України або публічна наруга над офіційно встановленим або піднятим прапором чи гербом іноземної держави, наруга над могилою, або умисне знищення чи пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду, вчиненні з хуліганських спонукань, повинні кваліфікуватись за сукупністю кр. пр., передбачених відповідними ст.ст. 338, 297, 252 і ч. 1 ст. 296 КК України.

Більш тяжкі, ніж хуліганство, кр. пр.: умисне тяжке тілесне ушкодження, умисне знищення чужого майна шляхом підпалу тощо, вчиненні з хуліганських спонукань, належить кваліфікувати за сукупністю відповідних статей КК України.

Умисне вбивство з хуліганських мотивів кваліфікується за п. 7 ч. 2 ст. 115 КК України, а за сукупністю з хуліганством тільки при наявності реальної сукупності цих кр. пр.

За сукупністю кр. пр. належить кваліфікувати необережне вбивство вчинене під час хуліганства (ст.ст. 119 і ст. 296 КК України).

Необережне ж заподіяння тілесних ушкоджень (ст. 128 КК України), необережне знищення або пошкодження чужого майна (ст. 196 КК України), що мало місце під час хуліганства, окремої кваліфікації на потребують.

За особливостями конструкції це кр. пр. з *формальним складом*, тобто вважається закінченим з моменту вчинення дій, що грубо порушують громадський порядок з мотивів явної неповаги до суспільства, що супроводжуються особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом.

Суб'єкт – фізична осудна особа, яка досягла 14 річного віку.

Суб'єктивна сторона характеризується умисною формою вини у вигляді *прямого умислу*. Винний усвідомлював суспільно небезпечний характер свого діяння, усвідомлює, що грубо порушує громадський порядок, що супроводжується з особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом, усвідомлює, що цим проявляє явну неповагу до суспільства і бажає таким чином діяти.

*Обов'язковими ознаками суб'єктивної сторони хуліганства є **мотив і мета**, на підставі яких в першу чергу належить відмежувати хуліганство від інших кр. пр., з урахуванням змісту і спрямованості умислу винного, мотиву і мети, а також обставин об'єктивної сторони.*

***Мотив** – хуліганські спонукання, тобто усвідомлене прагнення виявити явну неповагу до суспільства шляхом вчинення дій, що грубо порушують громадський порядок.*

Хуліганські спонукання характеризуються прагненням відкрито протиставити свою поведінку громадському порядку і суспільним інтересам, безчинством, зухвалістю, жорстокістю, п'янством, цинізмом, злобністю, бажанням надавити і принизити потерпілого, поглумитися над людиною або важливими для суспільства чи окремих осіб інтересами, спричинити біль тварині, знищити цінності тощо. Особливу розгнuzданість поведінки винного в реалізації відмічених спонукань набуває в стані сп'яніння, в якому, як правило, перебуває більшість хуліганів, а також, коли діє група хуліганів, учасники якої намагаються показати себе або випередити інших, або, якщо винний усвідомлює, що потерпілий та інші громадяни позбавлені можливості надати йому опір (малолітні, більш слабкі фізично тощо) або, якщо хуліганські дії не присікаються в наслідок боягузтва, легкодухисть чи з інших причин. Як, правило, активна протидія діє на хулігана і забезпечує припинення хуліганських проявів. Тому дії громадян, спрямовані на присікання кримінально протиправних посягань і затримання особи, яка вчиняє кр. пр., є правомірним і не тягнуть за собою ні кримінальної, ні іншої відповідальності, навіть якщо цими діями вимушено було спричинено шкоду особі, яка вчинила кр. пр.

Відсутність у вчиненому мотиву явної неповаги до суспільства свідчить і про відсутність хуліганства, хоча б дії винного тією чи іншою мірою порушували громадський порядок.

***Мета** – полягає в прагненні вчинити дії, що грубо порушують громадський порядок і виражають явну неповагу до суспільства, тобто прагнення протиставити себе суспільству, проявити грубу силу, п'яну хвацькість тощо.*

Дії, що супроводжувалися погрозами вбивством, образою, нанесенням побоїв, заподіянням тілесних ушкоджень, вчиненні в сім'ї, в квартирі, відносно родичів, знайомих і викликані особистими неприязними відносинами, неправильними діями потерпілих та інше, повинні кваліфікуватись за статтями КК України, що передбачають відповідальність за кр. пр. проти особи. Такі дії можуть кваліфікуватись як хуліганство лише у тих випадках, коли вони одночасно були поєднані з грубим порушенням громадського порядку і виражали явну неповагу до суспільства.

Наприклад: Р, знаходячись у нетверезому стані увечері на ґрунті сварки намагався дома вдарити дружину. Вона вибігла на вулицю. Р. з нецензурною лайкою погнався за нею. Біля клубу, де в цей час було багато людей, у тому числі і діти, Р. впіймав свою дружину, вхопив її за волосся, наносив руками і ногами

удари, ображаючи громадян, які заспокоювали його і закликали припинити хуліганство. Коли дружина забігла до клубу, він кинувся за нею. Став ногами і цеглою стукати в двері клубу. На зауваження громадян не реагував.

В цьому випадку побої і образи наносилися на ґрунті особистих взаємовідносин, але вони одночасно явилися порушенням громадського порядку і супроводжувалися особливою зухвалістю, що і дало підстави кваліфікувати дії Р. за ч. 2 ст. 206 КК України (ч. 1 ст. 296 КК України – 2001 р.).

В деяких випадках метою хуліганства може бути досягнення якихось особистих вигод.

Наприклад: П., знаходячись в нетверезому стані, купив з рук використаний квиток на стадіон. Коли контролер не пустив його на трибуну, Попов нецензурно лаючись, намагався пройти силою, відштовхнувши контролера, образив його, вдарив у груди декілька разів. Винний, як бачимо, прагнув подивитися футбольний матч і для досягнення своєї мети став на шлях вчинення дій, що грубо порушують громадський порядок з особливою зухвалістю.

Кваліфікуючі ознаки хуліганства:

- 1) вчинення хуліганства групою осіб (ч. 2 ст. 296 КК України);
- 2) вчинення хуліганства особою раніше судимою за хуліганство; (ч. 3 ст. 296 КК України)
- 3) пов'язане з опором представникові влади або представникові громадськості, який виконує обов'язки з охорони громадського порядку чи іншим громадянам, які припиняли хуліганські дії. (ч. 3 ст. 296 КК України).

Хуліганство визнають учиненим групою осіб і кваліфікують за ч. 2 ст. 296 КК України у разі участі в кримінально протиправних діях декількох (двох і більше) виконавців незалежно від того, яка форма співучасті (ст. 28 КК України) мала місце. Кваліфікація за цією ознакою дій осіб, які вчинили кр. пр. за попередньою змовою або організованою групою, не виключає визнання зазначених обставин такими, що обтяжують покарання (п. 2 ч. 1 ст. 67 КК України).

За ознакою вчинення хуліганства особою, раніше судимою за нього, дії винного кваліфікують за ч. 3 ст. 296 КК України тоді, коли вона на час учинення кр. пр. мала не зняту чи не погашену судимість хоча б за однією з частин зазначеної статті. У разі кваліфікації дій винного за цією ознакою не можна визнавати обставинами, які обтяжують покарання, вчинення кр. пр. повторно і рецидив кр. пр. (п. 1 ч. 1 ст. 67 КК України).

Як опір представникові влади, представникові громадськості або іншим громадянам, які припиняли хуліганські дії (ч. 3 ст. 296 КК України), слід розуміти активну протидію особи, котра вчиняє хуліганство (відштовхування, завдання побоїв, заподіяння тілесних ушкоджень тощо), з метою позбавити зазначених осіб можливості виконати службовий чи громадський обов'язок з охорони громадського порядку.

Такий опір охоплюється ч. 3 ст. 296 КК України як кваліфікуюча ознака передбаченого нею кр. пр., а тому не потребує додаткової кваліфікації за ч. 2 і 3 ст. 342 КК України.

Якщо ж опір було вчинено після припинення хуліганських дій – як протидію затриманню, він не може бути кваліфікуючою ознакою хуліганства і відповідальність має наставати за сукупністю кр. пр., передбачених відповідними частинами ст.ст. 296 і 342 КК України.

У разі коли опір представникові влади чи громадськості мав місце під час учинення дрібного хуліганства, винна особа підлягає відповідно кримінальній (за ч. 2 чи ч. 3 ст. 342 КК України та адміністративній (за ст. 173 КУпАП) відповідальності.

Під **припиненням хуліганства** громадянином слід розуміти дії, які здатні самі по собі (наприклад, зв'язування, затримання) або зі сторонньою допомогою (наприклад, виклик по телефону наряду Національної поліції) припинити хуліганство. Тому умовляння, вимоги, прохання припинити хуліганство, не є його припиненням, оскільки в даному випадку припинення хуліганства залежить від волі самого винного, від прийняття ним цього рішення, а не всупереч йому.

Коли винний наніс удар такій особі саме по собі це не означає автоматично наявності кваліфікуючої ознаки опір. В той же час, за таких обставин нанесення удару члену громадського формування з охорони громадського порядку або державного порядку, або представника громадськості, належить кваліфікувати за ч. 3 ст. 296 КК України за ознакою вчинення під час хуліганства опору представникові громадськості, який виконує обов'язки з охорони громадського порядку.

Від опору, як активної протидії, слід відрізнити **непокору**, як пасивну поведінку особи. Тобто невиконання наполегливих, законних, неодноразово повторюваних вимог, або відмова, яка виражена у зухвалій формі, що свідчить про явну зневагу до осіб, які запобігають порушенню громадського порядку. Непокора не є кваліфікуючою ознакою хуліганства.

Особливо кваліфікуючі ознаки хуліганства (ч. 4 ст. 296 КК України)

- 1) вчинення хуліганста із застосуванням вогнепальної зброї;
- 2) вчинення хуліганста із застосуванням холодної зброї;
- 3) вчинення хуліганста із застосуванням інших предметів спеціально пристосованих або заздалегідь заготовленого для нанесення тілесних ушкоджень.

Вирішуючи питання щодо наявності в діях винної особи такої кваліфікуючої ознаки хуліганства, як застосування вогнепальної або холодної зброї чи іншого предмета, спеціально пристосованого або заздалегідь заготовленого для нанесення тілесних ушкоджень (ч. 4 ст. 296 КК України), слід враховувати, що ця ознака має місце лише в тих випадках, коли винний за допомогою названих предметів заподіяв чи намагався заподіяти тілесні ушкодження або коли використання цих предметів під час учинення хуліганських дій створювало реальну загрозу для життя чи здоров'я громадян.

Вогнепальною зброєю вважаються будь-які пристрої заводського чи кустарного виробництва, призначені для ураження живої цілі за допомогою снаряда (кулі, дроби тощо), що приводиться в рух за рахунок енергії порохових газів чи інших спеціальних горючих сумішей, – усі види бойової та іншої стрілецької зброї військового зразка, спортивні малокаліберні пістолети, гвинтівки, самопали, пристосовані для стрільби пороховими зарядами газові пістолети, нарізна мисливська зброя, а також перероблена зброя (пристосована для стрільби кулями іншого калібру), в тому числі обрізи з гладкоствольної мисливської зброї.

До **холодної зброї** належать предмети, які відповідають стандартним зразкам або історично виробленим її типам, а також інші предмети, що справляють колючий, колючо-ріжучий, рубаючий, роздроблювальний чи ударний ефект (багнет, стилет, ніж, кинджал, арбалет, нунчаки, кастет тощо), конструктивно призначені для ураження живої цілі за допомогою м'язової сили людини або механічного пристрою.

Спеціально пристосованими для нанесення тілесних ушкоджень слід визнавати предмети, які пристосовані винною особою для цієї мети наперед або під час учинення хуліганських дій, а заздалегідь заготовленими – предмети, які хоч і не зазнали якоїсь попередньої обробки, але ще до початку хуліганства були приготовлені винним для зазначеної мети.

Використання при вчиненні хуліганства ножів, які не належать до холодної зброї, інших предметів господарсько-побутового призначення, спеціальних засобів (гумового кийка, газових пістолета, балончика, гранати, пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії), пневматичної зброї, сигнальних, стартових, будівельних пістолетів, ракетниць, вибухових пакетів, імітаційно-піротехнічних та освітлюваних засобів, що не містять у собі вибухових речовин і сумішей, а також інших спеціально пристосованих для нанесення тілесних ушкоджень знарядь кр. пр. є підставою для кваліфікації дій винної особи за ч. 4 ст. 296 КК України не тільки в тих випадках, коли вона заподіює ними тілесні ушкодження, а й тоді, коли ця особа за допомогою зазначених предметів створює реальну загрозу для життя чи здоров'я громадян.

Застосування або спроба застосування предметів, підібраних на місці кр. пр., які не були спеціально пристосовані для нанесення тілесних ушкоджень, не дає підстав для кваліфікації дій винного за ч. 4 ст. 296 КК України.

Тільки факту знаходження предмета при винному до початку хуліганства, в процесі вчинення якого він застосував його для нанесення тілесних ушкоджень, для кваліфікації дій за ч. 3 ст. 296 КК України недостатньо. Треба довести наявність у винного мети підготовки такого предмета для нанесення тілесних ушкоджень. Вказане не поширюється на факти застосування вогнепальної або холодної зброї.

При вчиненні хуліганства групою осіб за ч. 4 ст. 296 КК України можуть бути кваліфіковані дії тих його учасників, які особисто застосували зброю або

інший предмет, спеціально пристосований чи заздалегідь заготовлений для нанесення тілесних ушкоджень, а також тих осіб, які хоча самі й не застосовували зазначених знарядь, але дали згоду чи в інший спосіб сприяли їх застосуванню іншими виконавцями цього кр. пр. Якщо один з учасників кр. пр. застосував такі знаряддя без відома інших, то відповідальність за ч. 4 ст. 296 КК України має нести лише він.

Самої однієї погрози застосування перелічених знарядь, навіть підкріпленої їх демонстрацією не дає підстави для кваліфікації таких хуліганських дій за ч. 4 ст. 296 КК України.

Якщо перелічені в ч. 4 ст. 296 КК України знаряддя вчинення кр. пр. були використані не для нанесення тілесних ушкоджень людям, а для знищення майна, зламування дверей квартири, калічення тварин тощо, коли не виникла ситуація реальної небезпеки для здоров'я чи життя потерпілого або оточуючих громадян, вчинене не може бути кваліфіковано як особливо кваліфіковане хуліганство (ч. 4 ст. 296 КК України).

Заволодіння чужим майном із хуліганських спонукань без мети обернення його в свою вигоду (приховування одягу тих хто купається тощо), належить кваліфікації як хуліганство.

Якщо ж в процесі хуліганських дій винний викрадає майно з метою обернути його на свою вигоду, такі діяння належить кваліфікувати за сукупністю вчинених кр. пр. (хуліганство і крадіжка, грабіж чи розбій);

Незаконне заволодіння транспортним засобом під час хуліганських дій також належить кваліфікувати за сукупністю кр. пр. (ст.ст. 296 і ст. 289 КК України);

В тих випадках, коли хуліганські напади на громадян, вчинюються стійкою, озброєною групою осіб – бандою, то такі дії охоплюються ст. 257 КК України, яка передбачає відповідальність за бандитизм.

Необхідно розрізняти хуліганство, вчинене групою осіб, і кр. пр. передбачені ст. 294 КК України (масові заворушення) та ст. 293 КК України (групове порушення громадського порядку).

Масові заворушення передбачають наявність натовпу, який керується різними мотивами. Його учасники безпосередньо вчиняють погроми, руйнування, підпали та інші подібні дії або вчиняють збройний опір владі і цим можуть дезорганізувати і навіть паралізувати на якийсь час діяльність органів влади і управління, створюючи загрозу для громадської безпеки.

При груповому ж хуліганстві ці ознаки відсутні. Винні діючи із хуліганських спонукань, намагаються лише грубо порушити громадський порядок.

На відміну від масових заворушень дії, передбачені ст. 293 КК України, можуть виходити не із натовпу, а від окремої групи людей і не можуть супроводжуватись погрозами, руйнуваннями, підпалами та іншими подібними діями.

Дії, передбачені ст. 293 КК України не супроводжуються явною неповагою до суспільства, а лише порушують громадський порядок, нормальну діяльність установ, підприємств і організацій, роботу транспорту або пов'язані з явною непокорю законним вимогам представників влади. Якщо ж такі дії супроводжуються вчиненими із хуліганських спонукань насильством, пошкодженням майна, безчинством, то вони повинні додатково кваліфікуватися і за ст. 296 КК України.

При відмежуванні хуліганства від дій, що дезорганізують роботу виправно-трудових установ (ст. 392 КК України) необхідно мати на увазі, що мотивом вчинення цих дій є помста за виконання громадських обов'язків по зміцненню дисципліни і порядку в таких установах, а також з метою примусити засуджених, які стали на шлях виправлення, відмовитися від суспільного ставлення до праці та додержання правил режиму або з метою залякування і перешкоджання виконанню покарання.

Мотивом же хуліганства виступає прагнення показати свою явну неповагу до суспільства, а метою – вчинити дії з особливою зухвалістю або винятковим цинізмом, що свідчать про неповагу, поєднану з грубим порушенням громадського порядку.

КК України передбачає окремо відповідальність і за інші суміжні з хуліганством кр. пр.:

- ✓ наруга над державними символами (ст. 338 КК України);
- ✓ наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого (ст. 297 КК України);
- ✓ умисне незаконне знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини чи їх частин (ч.2 ст. 298 КК України);
- ✓ умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду (ст. 252 КК України), при вчиненні яких відсутні хуліганські мотиви. В протилежному випадку дії винного належить кваліфікувати за сукупністю цих кр. пр. з хуліганством.

3. Наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого (ст. 297 КК України)

Предметами кр. пр. є: 1) могила; 2) інше місце поховання; 3) тіло (останки, прах) померлого; 4) урна з прахом померлого; 5) предмети, що знаходяться на (в) могилі, в іншому місці поховання або на тілі померлого (останках, прахові) (ч. 1 ст. 297 КК України); 6) братська могила; 7) могила Невідомого солдата; 8) пам'ятник, споруджений в пам'ять тих, хто боровся проти нацизму в роки Другої світової війни – радянських воїнів-визволителів, учасників партизанського руху, підпільників, жертв нацистських переслідувань; 9) пам'ятник, споруджений в пам'ять воїнів-інтернаціоналістів та миротворців, а також 10) осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і

стримування збройної агресії Російської Федерації або іншої держави, визнаної Верховною Радою України агресором; 11) учасників Революції Гідності; 12) борців за незалежність України у ХХ столітті (ч. 2 ст. 297 КК України).

Окремі із цих предметів визначено у ст. 2 Закону України «Про поховання та похоронну справу» від 10.07.2003 р. № 1102-IV.

Могила – місце на кладовищі, у крематорії, колумбарії або в іншій будівлі чи споруді, призначеній для організації поховання померлих, де похована труна з тілом померлого чи урна з прахом.

Інше місце поховання – кладовище, крематорій, колумбарій або інша будівля чи споруда, призначена для організації поховання померлих.

Кладовище – відведена в установленому законом порядку земельна ділянка з облаштованими могилами та/або побудованими крематоріями, колумбаріями чи іншими будівлями та спорудами, призначеними для організації поховання та утримання місць поховань.

Місце почесного поховання – спеціально відведена земельна ділянка на території кладовища чи за його межами, призначена для організації почесних поховань.

Скелп – підземна або заглиблена в землю капітальна споруда, призначена для поховання, в межах місця поховання, відведеного в установленому порядку.

Колумбарій – сховище для урн із прахом померлих; **колумбарні ніші** – спеціально обладнані місця на колумбарії для поховання урн із прахом померлих, що облаштовуються в мурованих стінах або на підготовлених ландшафтних ділянках.

Крематорій – спеціальна інженерна споруда з устаткуванням, призначеним для спалювання трун із тілами померлих;

Тіло (останки, прах) померлого виступає предметом кр. пр. незалежно від його стану («свіжий», бальзамований, муміфікований).

Урна з прахом – ємність, призначена для збереження праху померлого.

Предмети, що знаходяться на (в) могилі, в іншому місці поховання або на тілі померлого (останках, прахові), – будь-які речі, які перебувають у могилі чи на ній, в іншому місці поховання (одяг, індивідуальні речі та прикраси, ордени і медалі, труна, вінки, світильники, вази тощо). До них належать і **намогильні споруди** – пам'ятні споруди, що встановлюються на могилах та увічнюють пам'ять про померлих.

Слід зазначити, що в національному законодавстві не дається визначення понять «братська могила» та «могила Невідомого солдата». Лише у Положенні про Державний Протокол та Церемоніал України (затверджено Указом Президента України від 22.08.2002 р. № 746/2002) згадується могила Невідомого солдата (м. Київ) без роз'яснення змісту цього терміна.

Братська могила – групове поховання осіб, які померли приблизно в один час зазвичай унаслідок бою або масової репресії. Для братських могил характерна відсутність індивідуальних поховань, хоча деякі військові братські могили власне кажучи являють собою цвинтарі з індивідуальними похованнями.

Назва «братські могили» підкреслює, що ці люди померли за спільну справу як брати, хоча іноді застосовується і щодо масових поховань загиблих внаслідок епідемії або просто щодо непозначених могил незаможних.

Могила Невідомого солдата – як правило, могила, у якій знаходяться останки загиблого солдата, особа якого невідома і не може бути встановлена.

Пам'ятник, споруджений в пам'ять тих, хто боровся проти нацизму в роки Другої світової війни, радянських воїнів-визволителів, учасників партизанського руху, підпільників, жертв нацистських переслідувань, – пам'ятні споруди, які встановлюються на могилах та інших місцях, що увічнюють пам'ять про людей, які протидіяли ідеології так званого III Рейху (світоглядний напрям та ідеологія, що були поєднанням елітарних та расистських (переважно антисемітських) концепцій, які намагалися обґрунтувати права Німеччини на завоювання інших народів). До таких людей, які боролися проти нацизму, законодавець відносить радянських воїнів-визволителів (солдати й офіцери Радянської Армії СРСР), учасників партизанського руху (спільна назва учасників недержавних, тобто не належних до регулярної армії, військових об'єднань – військових загонів, які боролися проти наявної у країні влади (політичного чи військового режиму), або окупаційного режиму ворожої країни), підпільників (осіб, які брали участь у вимушеній формі діяльності громадських сил, опозиційних існуючому політичному режиму, в умовах, коли подібного роду діяльність не могла здійснюватися легально через заборону окупаційних військ), жертв нацистських переслідувань (особи, які в роки Великої Вітчизняної та Другої світової війни постраждали від нацистських переслідувань з мотивів політичного, національного і релігійного характеру, ворожого ставлення до націонал-соціалізму – ст. 1 Закону України «Про жертви нацистських переслідувань» від 23.03.2000 р. № 1584-III).

Пам'ятник, споруджений в пам'ять воїнів-інтернаціоналістів та миротворців, – пам'ятні споруди, що встановлюються на могилах, інших місцях, які увічнюють пам'ять про воїнів-інтернаціоналістів (військовослужбовців чи співробітників ОВС і держбезпеки СРСР, що брали участь добровільно або з обов'язку служби в збройних конфліктах на території іноземних держав) та миротворців (людей, які брали участь у міжнародному миротворчому контингенті сил безпеки ООН).

Кр. пр. передбачає **чотири склади**: вчинення наруги над могилою, іншим місцем поховання, над тілом (останками, прахом) померлого або над урною з прахом померлого, тобто у будь-яких образливих для пам'яті померлих діях, зокрема розриванні могили, знищенні, зруйнуванні чи псуванні останньої, квітника при ній, пам'ятника, огорожі (ч. 1 ст. 297 КК України); незаконне заволодіння (таємно чи відкрито) тілом (останками, прахом) померлого, урною з прахом померлого, предметами, що знаходяться на (в) могилі, в іншому місці поховання, на тілі (останках, прахові) померлого, – квітами, вінками, деталями огорожі, пам'ятником чи відповідною меморіальною дошкою, урною з прахом

тощо (ч. 1 ст. 297 КК України); осквернення братської могили чи могили Невідомого солдата, пам'ятника, спорудженого в пам'ять тих, хто боровся проти нацизму в роки Другої світової війни – радянських воїнів-визволителів, учасників партизанського руху, підпільників, жертв нацистських переслідувань, воїнів-інтернаціоналістів та миротворців, а також осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації або іншої держави, визнаної Верховною Радою України агресором, учасників Революції Гідності, борців за незалежність України у ХХ столітті (ч. 2 ст. 297 КК України); руйнування зазначених могил чи пам'ятника (ч. 2 ст. 297 КК України).

При кваліфікації наруги над могилою має важливе значення встановлення окремих форм об'єктивної сторони складу кр. пр.

Об'єктивна сторона першого складу кр. пр. полягає в діях (нарузі); другого складу кр. пр. – у діях (незаконному заволодінні), наслідках та причинному зв'язку між ними; третього складу кр. пр. – у діях (оскверненні); четвертого складу кр. пр. – у діях (руйнуванні), наслідках (доведення майна до повної непридатності) та причинному зв'язку між діями і наслідками.

Наруга – це образливе ставлення, грубе знущення, демонстрація зневаги до місця поховання чи праху покійного. Прояви наруги над могилою, іншим місцем поховання визначені ст. 2 Закону України «Про поховання та похоронну справу» від 10.07.2003 р. № 1102-IV: 1) самовільне утворення надписів, малюнків, символів або інших зображень на кладовищенських спорудах, що використовуються для церемонії поховання та поминання померлих, намогильних спорудах, склепах, урнах з прахом, могилах чи інших місцях поховання; 2) самовільне пошкодження, розкопування, руйнування або в інший спосіб знищення кладовищенських споруд, що використовуються для церемонії поховання та поминання померлих, намогильних споруд, огорож, склепів, урн з прахом, могил чи інших місць поховання; 3) використання з метою, не передбаченою чинним законодавством, чи самовільне використання кладовищенських споруд, що використовуються для церемонії поховання та поминання померлих, намогильних споруд, склепів, урн з прахом, могил чи інших місць поховання або вчинення інших дій, що мали на меті зневажити родинну чи суспільну пам'ять про померлого, продемонструвати зневажливе ставлення до місця поховання та суспільних, релігійних принципів і традицій в цій сфері; 4) наруга над тілом (останками, прахом) померлого – вчинення непристойних умисних дій над тілом (останками, прахом) померлого, самовільне знімання одягу з тіла (останків, праху) померлого, переміщення в інше місце або розчленування чи знищення тіла (останків, праху) померлого, здійснення акту некрофілії, використання частин похованого тіла з ритуальними чи іншими, не передбаченими чинним законодавством цілями, або вчинення інших дій, що мали на меті зневажити родинну чи суспільну пам'ять про померлого,

продемонструвати негативне ставлення до померлого, завдати образи рідним та близьким померлого, виявити зневагу до суспільних, релігійних принципів і традицій у цій сфері.

Наруга характеризується як *об'єктивним моментом* – вчиненням щодо праху чи місця поховання певних діянь, так і *суб'єктивним* – прагненням зневажити пам'ять про померлого, продемонструвати своє негативне ставлення до суспільних принципів, які панують у цій сфері.

Наруга переважно вчиняється шляхом *дії*. Системний аналіз трьох частин ст. 297 КК України дозволяє дійти висновку, що за задумом законодавця такі кр. пр. можуть бути вчинені лише шляхом дії. Однак, на думку деяких науковців, не можна виключати їх вчинення і внаслідок бездіяльності, зокрема невтручання у поведінку свійських тварин, які, наприклад, розривають могилу, справляють на ній природні потреби.

Незаконне заволодіння відповідними предметами – це протиправне їх вилучення і звернення на свою користь чи користь інших осіб. Сюди належать, зокрема, демонтаж і наступний продаж могильних загорож, пам'ятників, плит, а також вінків, квітів, лампад, які знаходяться на могилі.

Осквернення – це вчинення будь-яких дій, пов'язаних із глуфом, паплюженням (написання непристойних написів чи малюнків, пошкодження тощо).

Руйнування – юридичний синонім поняття «знищення», тобто доведення майна до повної непридатності, коли воно перестає існувати або повністю втрачає свою цінність.

Момент закінчення кр. пр. визначається з урахуванням змісту вчинюваного діяння. Якщо воно полягає в нарузі чи оскверненні, то закінченим це кр. пр. є відтоді, коли виконане діяння достатньо вказує на наявність об'єктивних і суб'єктивних ознак (*формальний склад*). Коли ж діяння виражається в незаконному заволодінні, то кр. пр. буде закінченим з моменту набуття винним можливості розпорядитися викраденим на власний розсуд (сховати, продати, подарувати тощо), коли діяння реалізується через руйнування – з моменту доведення майна до повної непридатності (*матеріальний склад*).

Суб'єкт кожного складу кр. пр. – фізична осудна особа, яка на момент його вчинення досягла *16-річного віку*.

Суб'єктивна сторона кр. пр. характеризується *прямим умислом*. Зміст прямого умислу у матеріальному складі: особа усвідомлює суспільно небезпечний характер своїх дій (незаконне заволодіння, руйнування), передбачає настання наслідків і бажає їх настання. Зміст прямого умислу у формальному складі кр. пр.: особа усвідомлює суспільно небезпечний характер своїх дій (наруга, осквернення) і бажає їх вчинити. **Мотив** вчинення кр. пр., крім хуліганського та корисливого, на кваліфікацію дій винного не впливає. Ставлення особи до тяжких наслідків (ч. 4 ст. 297 КК України) має форму *необережності*.

Кваліфікуючими ознаками складу кр. пр. (ч. 3 ст. 297 КК України) є вчинення його повторно; за попередньою змовою групою осіб; з корисливих мотивів; з хуліганських мотивів; щодо пам'ятника, спорудженого в пам'ять тих, хто боровся проти нацизму в роки Другої світової війни, жертв нацистських переслідувань, а також воїнів-інтернаціоналістів та миротворців, а також осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації або іншої держави, визнаної Верховною Радою України агресором, учасників Революції Гідності, борців за незалежність України у ХХ столітті; із застосуванням насильства чи погрозою його застосування.

Корисливий *мотив* при вчиненні таких кр. пр. полягає в прагненні винного протиправно обернути предмети, що знаходяться на (в) могилі, в іншому місці поховання, на тілі (останках, прахові) померлого на свою чи іншої особи користь або отримати майнову вигоду без обернення такого майна на свою користь.

Кваліфікуюча ознака складу кр. пр. («вчинення дій, передбачених частинами першою або другою цієї статті, щодо пам'ятника, спорудженого в пам'ять тих, хто боровся проти нацизму в роки Другої світової війни, жертв нацистських переслідувань, а також воїнів-інтернаціоналістів та миротворців) безпідставно дублює ознаки предмета основного складу кр. пр., передбаченого ч. 2 ст. 297 КК України, тому зазначена стаття потребує відповідних змін. При кваліфікації за наявності таких обставин слід застосовувати ч. 2, яка передбачає більш м'яку санкцію, ніж її ч. 3.

Особливо кваліфікуючою ознакою складу кр. пр. (ч. 4 ст. 297 КК України) є спричинення ним тяжких наслідків – заподіяння тяжких тілесних ушкоджень одній або кільком особам, завдання потерпілому смерті через необережність, завдання майнової шкоди в особливо великих розмірах тощо. Питання про те, що слід розуміти під тяжкими наслідками, вирішується у кожному окремому випадку стосовно конкретних обставин кримінального провадження.

Передбачене ст. 297 КК України кр. пр. відсутнє, якщо в установленому порядку здійснюються ексгумація трупа, перенесення могили на інше місце, впорядкування місця поховання, а також якщо певні дії з трупом не становлять собою наруги (наприклад, мотивом розчленування трупа є приховування вчиненого вбивства).

Згідно зі ст. 29 Закону України «Про поховання та похоронну справу» від 10.07.2003 р. № 1102-IV власником колумбарної ніші вважається особа, яка придбала її за власні кошти, а власником намогильної споруди, склепу – особа, яка за власні кошти встановила цю споруду на могилі (місці родинного поховання).

Тому викрадення намогильної споруди (за наявності власника), що знаходиться в місці поховання, шляхом крадіжки охоплюється ч. 2, 3, 4 чи 5 ст. 185 КК України, іншим способом (грабіж, розбій) – потребує кваліфікації за сукупністю кр. пр. за ст. 297 КК України та відповідними частинами ст.ст. 186, 187 КК України.

Дії, що характеризуються винятковим цинізмом (наприклад, відправлення природних потреб на могилі), також є наругою над могилою. За умови доведеності умислу винного на грубе порушення громадського порядку такі дії кваліфікуються лише за ч. 3 ст. 297 КК України. За наявності реальної сукупності наруги над могилою або незаконного заволодіння відповідними предметами з хуліганських мотивів і хуліганства вчинене слід кваліфікувати за ч. 3 ст. 297 КК України та за ст. 296 КК України.

Застосування насильства у будь-якому вигляді має додатково кваліфікуватися за відповідними статтями КК України, що передбачають відповідальність за кр. пр. проти життя і здоров'я особи або за кр. пр. проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян.

4. Одержання доступу до дитячої порнографії, її придбання, зберігання, ввезення, перевезення чи інше переміщення, виготовлення, збут і розповсюдження (ст. 301¹ КК України)

З метою захисту дітей України від сексуальних насильства і експлуатації і посилення відповідальності за вчинення такого роду протиправних діянь, у лютому 2021 р. були прийняті відповідні зміни до Закону «Про охорону дитинства», що повністю відповідає зобов'язанням взятими на себе нашою країною підписанням та ратифікацією «Ланцаротської конвенції» і, у свою чергу зумовило необхідність внести корективи в КК України.

Об'єктом кр. пр. є суспільні відносини у сфері запобігання виготовленню та поширенню дитячої порнографії, а також у сфері захисту дітей від сексуальної експлуатації

Предметом є дитяча порнографія – зображення у будь-який спосіб дитини чи особи, яка виглядає як дитина, задіяної у реальній або змодельованій відверто сексуальній поведінці, або будь-яке зображення статевих органів дитини в сексуальних цілях.

Об'єктивна сторона проявляється у формі *дій*, а саме:

- 1) одержання доступу до дитячої порнографії з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем чи технологій (ч. 1);
- 2) придбання дитячої порнографії (ч. 1);
- 3) зберігання без мети збуту (ч. 1);
- 4) ввезення в Україну без мети збуту (ч. 1);
- 5) перевезення без мети збуту (ч. 1);
- 6) інше переміщення дитячої порнографії без мети збуту (ч. 1);
- 7) ввезення в Україну дитячої порнографії з метою збуту (ч. 2)

- 8) розповсюдження з метою збуту (ч. 2)
- 9) зберігання з метою збуту (ч. 2)
- 10) перевезення з метою збуту(ч. 2)
- 11) інше переміщення з з метою збуту (ч. 2)
- 12) виготовлення (ч. 3)
- 13) розповсюдження (ч. 3)
- 14) збут дитячої порнографії (ч. 3)
- 15) примушування неповнолітньої особи до участі у створенні дитячої порнографії (ч. 3)
- 16) або примушування малолітньої особи до участі у створенні дитячої порнографії (ч. 4)

Суб'єкт – загальний, фізична осудна особа, що досягла віку кримінальної відповідальності (16 років).

Не підлягає кримінальній відповідальності неповнолітня особа за виготовлення, зберігання, перевезення чи інше переміщення дитячої порнографії, якщо такі дії вчинені *без мети збуту* чи розповсюдження.

Не підлягає кримінальній відповідальності за діяння, передбачені частиною першою цієї статті, особа, яка вчинила їх з метою виконання покладених на неї повноважень на підставах і в порядку, передбачених законодавством.

Суб'єктивна сторона – *умисел*. Примітка до цієї статті говорить, що одержання доступу до дитячої порнографії з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій слід вважати умисним, якщо доведено, що особа усвідомлювала, що у такий спосіб вона отримає доступ до дитячої порнографії (наприклад, доведено, що особа отримала такий доступ повторно або шляхом внесення плати тощо).

Кваліфікуючі ознаки встановлені для дій, передбачених частинами другою або третьою цієї статті, вчинені:

- 1) повторно
- 2) за попередньою змовою групою осіб
- 3) з отриманням доходу у великому розмірі.

Відповідно до примітки до ст. 301¹ КК України отримання доходу у великому розмірі має місце, коли його сума у двісті і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Питання до самоконтролю:

1. У яких нормах розділу XII Особливої частини КК України передбачені спеціальні підстави звільнення від кримінальної відповідальності, у чому їх суть і відмінність від добровільної відмови від кримінального правопорушення?

2. Які діяння характеризують об'єктивну сторону групового порушення громадського порядку?

3. Які ознаки відмежовують хуліганство, вчинене групою осіб, та масові заворушення?
4. Які ознаки характеризують об'єктивну сторону масових заворушень?
5. У чому особливість суб'єктивної сторони та суб'єкта хуліганства?
6. Які дії утворюють об'єктивну сторону хуліганства?
7. Що таке особлива зухвалість та винятковий цинізм?
8. У чому особливість мотиву вчинення хуліганства?
9. Які діяння визнаються законом жорстоким поведженням з тваринами і які тварини можуть бути предметом цього кримінального правопорушення?
10. Які види діянь утворюють об'єктивну сторону наруги над могилою?
11. У чому особливість визнання цього кримінального правопорушення закінченим?